

СЕКЦІЯ 7. Освітні та наукові стратегії України у світлі європейського вектору розвитку

УДК 37:342.72/.73:329.058(477)

Ювсечко Ярослав,
к.філос.н., доцент,
доцент кафедри міжнародної комунікації та політології,
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький, Україна
yuvix@ukr.net

РОЛЬ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

На нинішньому етапі розвитку демократії в Україні прагнення українського народу до європейських стандартів організації суспільства, новий підхід до виховання загальної правової культури, розвиток почуття відповідальності, справедливості у забезпеченні верховенства права, правовий захист мають особливе значення.

Як зазначив К. Резворович, пріоритетний напрям удосконалення внутрішнього законодавства з урахуванням політики європейської інтеграції нашої держави полягає в наближенні його до європейських норм і стандартів [1]. Отже, положення Конвенції про захист прав людини та основних свобод є важливими в цьому контексті [2].

Правова культура є частиною загальної культури і формує цінності, які стосуються захисту прав і свобод суспільства. Вона

охоплює вимоги й ефективність правових норм, якісне право, юридичну освіту, правові методи та практику, добровільну прихильність до прав і свобод громадян. Правова культура суспільства складається з правової культури особистості, тобто всіх його членів. Їх взаємозалежність прямо пропорційна: чим більше юридично освічених громадян, тим вища правова культура держави загалом.

Правова культура особистості як складова правової культури суспільства виражає ступінь і характер розвитку соціуму і в деякій мірі гарантує соціалізацію особистості і законну діяльність громадян. Правова культура передбачає наявність декількох елементів: захист основних прав і свобод людини, якість суспільства, правовий захист, упровадження у громадське й державне життя принципів верховенства закону, рівень правосвідомості окремих громадян і посадових осіб, представників влади. Останній охоплює правові цінності, визначає рівень демократії та дотримання верховенства закону, регулює відносини з громадськістю.

У сучасній теорії правосвідомість зазвичай розуміється як сукупність почуттів, інструкцій, ідей, концепцій, в яких відбивається правова реальність, формується ставлення до права і юридичної практики, визначаються цінності, пов'язані з правовою поведінкою, бачення й аспекти розвитку правової системи. Слід зазначити, що нині вплив досягнень постіндустріальної та інформаційної цивілізації на правосвідомість суспільства також є значним. Насамперед це безпосередньо стосується правосвідомості суб'єкта конкретної правової ситуації, традиційної громадянської культури, оскільки обсяг, якість і засоби передачі інформації значно змінилися, а збільшена кількість відносин «не встигає» регулюватися законом.

Без розвитку правової культури та підвищення рівня правової обізнаності громадян України неможливо побудувати державу на принципах верховенства закону. У цьому випадку, звичайно, особливу роль відіграє домінуюча політична еліта, оскільки вона є прикладом правової свідомості та культури для населення [3].

Правова культура та правосвідомість сильно впливають на політичний вибір під час голосування за депутатів Верховної Ради та місцевих рад. Правова культура вимагає аналізу поведінки кандидата, а також демократичного способу підтримати або відхилити його обрання. Правосвідомість не дозволяє вам голосувати за гроші або інші преференції через незаконність. Проте, українське суспільство характеризується відсутністю демократичних традицій, що позначається на пріоритеті правового скептицизму і прагненні політиків до досягнення політичних цілей часто неправовим шляхом.

Виняткову роль у формуванні правової культури та правосвідомості відіграє правова освіта. У нашій державі це не окрема галузь освіти, яка здобувається в усіх закладах вищої освіти, а процес надання знань, навичок і здібностей про правові цінності, особливо про права, свободи й обов'язки громадянина. Водночас юридична освіта не повинна обмежуватися лише знаннями в галузі права, вона повинна охоплювати весь навчальний процес, набувати міждисциплінарного характеру. Державна програма правової освіти населення була затверджена Указом Президента України [4]. Вона визначається як набір освітніх, навчальних та інформаційних інструментів, спрямованих на організацію оптимальних умов для отримання громадянами остаточних юридичних знань і певних навичок для реалізації своїх прав і свобод. У цьому документі зазначається, що правова освіта є складовою частиною системи освіти, спрямованою на формування у людини високого рівня правової обізнаності та правової культури, цінностей, активної громадянської позиції.

Відомо, що юридична освіта є важливою складовою правового механізму соціалізації особистості (процес засвоєння, прийняття і реалізації суб'єктом правових цінностей, ідей, досвіду, почуттів і настроїв суспільства, правової оцінки, норм і дій). В свою чергу, правова освіта є найбільш ефективною і дієвою формою юридичної освіти.

Правова освіта визначається особливостями суспільно-політичної ситуації, в якій перебуває сучасна Україна: робота з побудови верховенства закону, формування громадянського суспільства, інтеграція в європейське правове поле. У нових умовах змінюється характер відносин між державою та людиною, зростає відповідальність і самостійність особистості.

Загалом можна побачити, що за період незалежності України було прийнято значну кількість нормативно-правових актів, спрямованих на поліпшення правової освіти громадян, виховання поваги до права і правових цінностей серед молоді, розвиток моральної та правової культури, запобігання негативним явищам у молодіжному середовищі.

Однак, незважаючи на численні програми, спрямовані на вдосконалення правової освіти та системи правової культури загалом, рівень обізнаності української молоді у цій сфері є недостатнім.

На нашу думку, основною причиною такого стану є низький рівень правової освіти молоді, що проявляється в неповному усвідомленні правових цінностей, недостатньому знанні правових механізмів реалізації індивідуальних прав і відсутності орієнтації на норми права на практиці. У багатьох випадках молоді люди не знають, до якого органу звертатися, і звертаються до тих, які не уповноважені оцінювати їхні проблеми. Слід зазначити, що правова освіта громадян має потужне законодавче забезпечення, але все ще відчувається брак юридичних знань серед громадян України. Серед інших причин – багато невирішених проблем держави та низький рівень правосвідомості українського суспільства. Тому закладення підвалин для розвитку правового мислення має бути одним із головних завдань на всіх етапах юридичної освіти. Не слід забувати, що таке мислення формується на основі теоретичної освіти та життєвого досвіду.

Наразі поняття «правова просвіта» не закріплене на законодавчому рівні. В юридичній науці під «правовим вихованням» розуміють цілеспрямовану, систематичну діяльність держави й

суспільства з формування та розвитку правосвідомості і правової культури у значній кількості суб'єктів з метою протидії правовому нігілізму та сприяння духовному розвитку особистості. Наразі правопросвітництво є частиною громадської діяльності та здійснюється переважно громадськими організаціями, волонтерами і представниками юридичних кіл.

Правова освіта – це процес набуття знань про основи держави і права, виховання поваги до закону та прав людини, а також вироблення нетолерантного ставлення до порушень законності та правопорядку. Вона є необхідним елементом правової культури та умовою правової освіти населення. Правова освіта повинна здійснюватися на всіх рівнях освіти.

Список використаних джерел:

1. Резворович К.Р. Право на особисте життя vs право на приватне життя: дискусійність співвідношення категорій. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 1. С. 96-102. URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/4643>.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. : станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

3. Бровко Н.І. Проблемні питання формування правової культури в Україні в контексті сучасного державотворення. *Економіко-правова політика в умовах світової кризи: проблеми і шляхи подолання*. 2021. С.9-11. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7172/1/Problemni_pytann.pdf.

4. Про Національну програму правової освіти населення : Указ Президента України від 18.10.2001 р. № 992/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992/2001#Text>.